

in dit bulletin

Activiteiten
**De Plantage
Poëzieprijs**

1-2

Interview met **Nol de Koning**
door Kathleen Warners

Filmfestival 2021
Felice... Felice...

4

Een film van Peter Delpout

Artikel
**Van jongens-
school naar over-
volle crèche**

5

lees een passage uit het
boek 'Wacht Maar' van
Esther Shaya

Theater
Trio Strotski

3

1000 kleine balletjes

In auditorium van het
Generator Hostel

Artikel
**Het brugwachters-
huisje aan de
hortusbrug**

4

Willem Campschreur

Observaties uit de buurt
Buurtzwemmen

6

Joke van der Wey obser-
veert en schrijft. **Joanna
Blaisse** illustreert.

En verder...

De SOOP-lezingen gaan weer
van start! 3

Het Plantagegedicht van
Ko van Gemert 6

*Foto voorzijde: De bomen op
het platsoentje aan de
Roetersstraat. In elkaar
verstrengels alsof ze een
rondedansje maken in de zon.*

De Plantage Poëzie Prijs 2021

Vraag

De mens en de wereld zitten
vol vragen. De poëzie dus ook.
Vragen naar de bekende weg,
levensvragen, kindervragen,
examenvragen, filosofische
vragen, en huis-, tuin- en
keukenvragen, vragen die we aan Google stellen, aan
een geliefde, aan onszelf. Misschien is ieder gedicht in
zijn kern een vraag. Of een voorlopig antwoord dat
weer een vraag oproept. Zijn er nog vragen?

De Plantage Poëzie Prijs wordt dit jaar wederom
in het Luther Museum uitgereikt. Jos van Hest is
als vanouds de presentator en de jury bestaat
verder uit de dichters Kathelijne Brouwer en Joop
Alleblas, die de prijs vorig jaar in ontvangst mocht
nemen. Er zal dus heel veel prachtige poëzie
worden voorgedragen. We hebben Beate Loonstra
gevraagd om op harp een improvisatie te maken
van de genomineerde gedichten. Het kunst-
werk voor de winnende dichter is een werk van
beeldend kunstenaar Nol de Koning. Lees het
interview met hem op de volgende pagina.

Nature Morte - stillevens met blauwe tak en zwarte klok (2019). Deze piëzografie verwijst naar een werk van Paul Cézanne en Yves Klein (rechts), en naar mijn eerste videowerk Bulicame.

Beeldend kunstenaar Nol de Koning

Wat is een schilderij als object of ding?

Interview: Kathleen Warners

Nol de Koning is de beeldend kunstenaar van wie dit jaar een werk aan de winnaar van de Plantage Poëzie Prijs wordt geschonken. Het thema van de 30ste editie is: Vraag. En dat is dan ook meteen mijn eerste vraag aan Nol, die samen met zijn vrouw Grada van Velzen prachtig woont aan de Nieuwe Keizersgracht. Heeft het thema 'Vraag' je geïnspireerd bij het uitkiezen van één van je werken?

"Zeker! Het thema raakt aan een vraag die mijn grote voorbeeld, inspirator, misschien zelfs 'vader', Paul Cézanne ooit stelde: *Wat is een schilderij als object of ding?* Daar is de moderne kunst mee begonnen!"

Omringd door kunst en boeken vertelt Nol honderduit over zijn leven en werk. Hij is in 1944 geboren in Amsterdam. Van 1967 tot 1972 studeerde hij aan de Rijksakademie van Beeldende Kunsten. Over die tijd zegt hij gekserend:

"Ik heb daar niets geleerd. Ik herinner me vooral dat ik eindeloos blote vrouwen moest tekenen."

De eerste jaren na zijn studie was hij voornamelijk actief als schilder/graficus. Daarna werkte hij aan multidisciplinaire projecten en sinds 1985 maakt hij voornamelijk video-installaties en media-kunstprojecten.

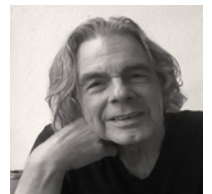
Nol: "Mijn overstap van schilderkunst en grafiek naar videokunst had te maken met het feit dat ik 1982 in Kassel de Do-

cumenta 7 bezocht. Dit bezoek was een bron van inspiratie voor mijn artistieke ontwikkeling. Wat mij vooral boeide was werk van Amerikaanse kunstenaars die hun beeldend werk met film, video, muziek en fotografie verbonden. Met name de video-installatie PM-Magazine van Dara Birnbaum heeft toen een onvergetelijke indruk op me gemaakt."

In 1985 begon Nol de Koning aan het project Terra Morale, een cyclus van videowerken. "Het begon ermee dat ik vijf schilderijen maakte rond de zevende hellekring van Dante's inferno. Dat is het gebied waar geweldplegers, verspillers, fanatici en woekeraars hun straf ondergaan. Deze werken vormen de basis van Terra Morale. Ze zijn geïnspireerd door de klassieke literatuur, maar ik ben zelf absoluut geen classicus, wel een groot liefhebber van de oudheid en van auteurs zoals Vergilius en Hesiodos."

Nol combineert zijn talloze werken met fascinerende muziek en geluiden en vaak ook met eigentijds televisiemateriaal. Voor een compleet overzicht van zijn oeuvre verwijs ik graag naar Nol's website: www.noldekonig.nl en www.webopera.nl

In het kader van de uitreiking van de Plantage Poëzie Prijs 2021 is mijn laatste vraag: Nol, wat vind jij het mooiste Nederlandstalige gedicht? Zijn antwoord: "Er zijn zoveel fantastische dichters, maar als ik er maar één mag noemen, dan wordt het, met het pistool op mijn borst, Melopee van Paul van Ostaïen."

Nol de Koning

voorproefje

Melopee

Onder de maan schuift de lange rivier
Over de lange rivier schuift moede de maan
Onder de maan op de lange rivier schuift de kano naar zee
Langs het hoogriet
langs de laagwei
schuift de kano naar zee
schuift met de schuivende maan de kano naar zee
Zo zijn ze gezellen naar zee de kano de maan en de man
Waarom schuiven de maan en de man getweeën gedwee naar de zee

Paul van Ostaïen. Uit: *Nagelaten Gedichten*, 1928

DE PLANTAGE POËZIEPRIJS 2021

Datum	zaterdag 18 september
Tijd:	15.00 - 18.00 uur
Waar	Luther Museum Nieuwe Keizersgracht 570
Toegang	Gratis, niet leden €5,-

Gezicht van het Nieuw Gebouwde Luthersche Diaconie-Huys, nu het Luther Museum. Stadsarchief Amsterdam.

De 1000 kleine balletjes van...

Trio Strotski

TRIO STROTSKI maakt kleinschalig muziektheater. **STROTSKI** is de samenwerking van drie ervaren theaterhonden; **Henri Overduin, Guy Sonnen** en **Henk Zwart**.

Ja, ze hebben Abraham gezien en ja, ze weten hoe je mosterd maakt, maar wáár Abraham z'n mosterd haalt interesseert ze niet zo, want er mag wel wat te gissen blijven.

Dat blijkt ook uit hun repertoire en voorstellingen: zogeheten zekerheden worden twijfels en omgekeerd.

Wat het trio bindt is, naast hun muzikaliteit, sonore stemgeluid en gevoel voor humor, een voorliefde voor het (literaire) werk van onder meer Joost van den Vondel, Fernando Pessoa, Guillaume Apollinaire, Kurt Schwitters en Daniil Charms.

Over laatstgenoemde dichter/schrijver gaat hun voorstelling **1000 kleine balletjes**.

Met **1000 kleine balletjes** stort Trio Strotski u in een dik half uur durende, theatrale collage gestoeld op Charms' excentrieke werken: bizarre verhaaltjes, nonsensicale poëzie en plotloze 'voorvallen'.

Daarenboven bent u getuige van de even wrede als absurde arrestatie van deze eigenzinnige schrijver, die zijn leven als kunstwerk beschouwde. De sinistere

slapstick wordt ruimschoots gelardeerd met speciaal hiervoor getoonzette, supra-sonore (samen)zang.

TRIO STROTSKI; 1000 KLEINE BALLETTJES

Datum	Dinsdag 31 augustus
Locatie	Auditorium De Generator hostel in het Oosterpark
Aanvang	20.00 uur
Toegang	Gratis, niet leden €5,-

SOOP-lezingen

Goed nieuws!

De lezingen die de Vrienden van de Plantage en de Stichting Ontmoetingsruimte Ouderen in de Plantage-Weesperbuurt (SOOP) gezamenlijk organiseren gaan weer beginnen! Die lezingen zijn altijd op de **laatste donderdag** van de maanden **september, oktober** en **november**, en in het voorjaar in **februari, maart** en **april**.

30 september | Joop Hox & Jeroen Robbertsen
Joop & Jeroen gaan vertellen over het ontstaan van het wandelboekje *Een wandeling door de Plantage*. De route van de wandeling is losjes gebaseerd op een wandeling die in 1982 is gemaakt naar aanleiding van het 300-jarige bestaan van de Plantage.

28 oktober | Florine Boucher

Culinair journalist en schrijver van het kookboek Tutti Risotto vertelt over koken, lekker eten, bijzondere ingrediënten en alles wat daarmee te maken heeft.

25 november | Anita Mizrah

Documentairemaakster Anita Mizrahi, vertoont een film en bekomentarieert "Opera Pietje," een Jordaneese marktkoopman die zijn hele leven gefascineerd is geweest door opera.

SOOP LEZINGEN

Inloop: 16.00 uur Lezing: 16.30 uur
Na afloop een buurtborrel

U krijgt ruim van te voren een aankondiging via de mail met alle informatie over de lezing.

Het filmfestival

Felice... Felice...

De 18de editie van het in verband met corona in twee delen opgesplitste Plantage Filmfestival 2021 krijgt na de geslaagde online editie van 7 maart een live vervolg op 23 oktober op de vaste locatie van het festival, Studio Desmet aan de Plantage Middenlaan. De definitieve selectie is nog niet gemaakt maar van de gast van dit jaar, Peter Delpout, zal in ieder geval diens speelfilm Felice.... Felice.... uit 1998 te zien zijn, een film waarvoor hij meerdere prijzen in ontvangst mocht nemen waaronder een Gouden Kalf voor beste film.

Delpout begon aan Felice.. Felice... vanwege zijn fascinatie voor de foto's van de 19e-eeuwse fotograaf en wereldreiziger Felice Beato, die een bijzondere band koesterde met Japan. De aanvankelijke opzet was een documentaire waarin foto's van Beato de hoofdrol zouden spelen, maar naarmate de plannen vorderden incorporeerde Delpout steeds meer fictieve elementen in het scenario, zodat het resultaat

uiteindelijk een speelfilm werd. Het Britse Time Out noemde het kostuumdrama een prachtig gemaakte compositie van een reisverslag, een liefdesverhaal, een eerbetoon aan de Japanse regisseur Mizoguchi en een vriendelijke satire op de Westerse houding ten aanzien van Japan. De film getuigt van Delpout's grote belangstelling voor de 19e eeuw en van een terugkerend thema in zijn werk, de vraag in welke mate film en fotografie

kunnen fungeren als kennisbron van de werkelijkheid. Voeg daar nog aan toe dat acteur Johan Leysen een Gouden Kalf ontving voor zijn vertolking van Felice en een boeiende vertoning met nagesprek over deze zelden nog te bewonderen film lijkt gewaarborgd.

Het exacte programma, waarin meer films van Delpout te zien zullen zijn, zal tijdig voor 23 oktober bekend worden gemaakt.

PLANTAGE FILMFESTIVAL 2021

Datum **Zaterdag 23 oktober**
Start **De Studio Desmet**
De aanvangstijd en het programma sturen wij u via de mail

Van brugwachtershuisje naar...

Het hotelhuisje aan de Hortusbrug

Willem Campschreur

Op een foto uit 1987, genomen vanaf de Hortusbrug, staat een brugwachter in klassiek wit overhemd met das in het open raam van zijn brugwachtershuisje. Op de foto van het huisje anno nu zitten, dankzij de automatisering, twee welgedane toeristen tevreden aan de koffie met croissant. Alsof het huisje er voor hen is neergezet.

De renovatie en omvorming tot minihotelletje heeft de schepping van architect en kunstenaar Dirk Sterenberg (1921-1996) uit 1956 recht gedaan. Sterenberg was bruggenbouwer voor Publieke Werken maar daarnaast lid van kunstenaarscollectief Liga Nieuw Beelden (1955-1969). Daarin waren kunstenaars van Cobra, grafische ontwerpers als Wim Crouwel en architecten als Gerrit Rietveld en Aldo van Eyck actief. De Liga exposeerde o.m. in 1958 met

zijn grote uitkragingen vanaf één centrale kolom komt terug in verscheidene andere ontwerpen van Sterenberg. Kijk bijvoorbeeld op Google Streetview naar de eveneens gerenoveerde hotelhuisjes van Sterenberg bij de Meeuwenpleinbrug, de Theophile de Bockbrug of de Ildoorlaanbrug. Studio Space&Matter voerde de renovatie van de huisjes uit voor Sweets hotel. Aan het Hortushuisje voegden ze rode, gele en blauwe elementen toe, plaatsten de bekende rood-blauwe Rietveldstoel en hingen lampen van Rietveld (L40) en Bauhaus op. Een toeristische eenheid van kunst en architectuur die Sterenberg toch niet op die manier voorzien zal hebben.

Behalve de Hortusbrug ontwierp Sterenberg in de Plantage

ook de Vaz Diasbrug (Weesperstraat) en de Latjesbrug (Plantage Doklaan). Drie bruggen op één rij, alle drie voorzien van bijzondere abstract-geometrische brugleuningen van Herman van der Heide, die net als Sterenberg bij de Liga Nieuw Beelden betrokken was (Ester Wouthuysen schreef erover in Bulletin, juni 2013, p.6, zie de website). Eén dissonant tot slot: het gemetselde schoorsteentje op dat strakke huisje, kan dat niet worden gestuct en gewit?

Voorkant van het gebouw vóór de verbouwing in 1924.
Bron: The Ghetto Fighters' House Museum, Israël/The photo archive.

Plantage Middenlaan 31

Van jongensschool naar overvolle crèche

Esther Shaya

De bekende kindercrèche tegenover de Hollandsche Schouwburg was aanvankelijk een joodse jongensschool. Esther Shaya, een van de auteurs van het boek 'Wacht Maar; Het veelbewogen leven van Henriëtte Pimentel' schetst in dit artikel hoe het gebouw op de Plantage Middenlaan een crèche werd.

Veertig jaar lang had de joodse jongensschool Talmoed Thora een onderkomen in het mooie gebouw aan de Plantage Middenlaan 25, maar in de Wet op het Lager Onderwijs uit 1920 werden nieuwe eisen aan schoolgebouwen gesteld, waaraan het pand – dat in 1927 omgenummerd zou worden naar 31 – niet voldeed. De wet regelde onder andere de verkleining van schoolklassen en verbeterde de positie van onderwijzers. Het bestuur van Talmoed Thora had de zinnen gezet op een nieuw te bouwen pand in de Tweede Boerhaavestraat en in juni 1922 liet B&W weten dat zij bereid waren om hiervoor 135.278 gulden beschikbaar te stellen, waardoor de bouw kon beginnen. De verhuizing van Talmoed Thora vond plaats in maart 1924 en de opening werd gevierd met de onthulling van een gedenksteen in het voorportaal van de nieuwe school in tegenwoordigheid van twee opperrabbijnen en vele geïnteresseerden. Interessant detail: vanaf de verhuizing werden ook meisjes toegelaten.

De inrichting van de crèche kan beginnen

Ondertussen waren contracten met de Vereeniging Zuigelingen-Inrichting en Kinderhuis getekend en werd een vergunning aangevraagd, zodat het pand aan de Plantage Middenlaan verbouwd kon worden met bestemming 'kerkgebouw en

inrichting voor zuigelingen'. De werkzaamheden begonnen eind april 1924. Het gebouw moest aangesloten worden op het gemetselde gemeente-straatriool voor de afvoer van huis- en hemelwater en van 'drekstoffen' uit het pand. Verder kregen alle bad- en closetruimtes een terrazzo vloer, een gietvloer van gebroken marmerstukjes en cement, ideaal om schoon te houden. Het hele gebouw werd voorzien van centrale verwarming en een warmwatervoorziening. Op de begane grond was de meest ingrijpende verbouwing gepland, die van de aanwezige woning. Ten tijde van de Talmoed Thora school was er voor de conciërge een aardige woning in het pand beschikbaar geweest met een zitkamer, een slaapkamer, een keuken en een kelder. Geen badkamer overigens, maar dat was niet ongewoon in die tijd, daar was het badhuis voor. De oppervlakte van de woning werd bij de verbouwing teruggebracht tot één kamer voor de inwonende directrice – de kamer waar Henriëtte Pimentel vanaf september 1926 haar intrek zou nemen.

Een kamer voor Henriëtte Pimentel

Op maandagmiddag 29 december 1924 was het zover, in een van de nog lege crèchelokalen waren genodigden bijeen voor de officiële opening. Voorzitter Simon Simons sprak de aanwezigen toe en memoreerde aan de oprichting van de Vereeniging Zuigelingen-Inrichting en Kinderhuis (destijds nog zonder 'en Kinderhuis). Hij vertelde dat al snel duidelijk was dat er een groter gebouw nodig was. Er was in de Rapenburgerstraat maar één lokaal beschikbaar dat moest dienen als speel- én als slaapzaal. Hij bedankte de besturen van de Vereeniging Talmoed Thora en de Sophie Rosenthal Vereeniging voor hun bijdragen aan de verbouwing en de verhuizing.

De crèche stroomt vol

Die verhuizing naar de Plantage Middenlaan vond een paar dagen later plaats, vlak na de jaarwisseling. Er konden meteen vijftig kinderen geplaatst worden en dat aantal was begin 1926 al toegenomen tot zeventig kinderen per dag. Behalve voor de reguliere kinderopvang was in een deel van het gebouw ook plaats voor een internaat voor tien kinderen, die er opgevangen konden worden wanneer hun moeders hen 's nachts niet thuis konden hebben vanwege een bevalling, ziekte of ziekenhuisopname. De zaal tegenover de directiekamer was aanvankelijk bestemd als slaapzaal voor dit internaat. Direct naast de slaapzaal bevonden zich een kamer voor de nachtzuster en een wasruimte. Een eetkamer voor de nachtkinderen was pal naast de directiekamer gebouwd. Maar spoedig bleek dat het internaat twee grote bezwaren opleverde. Het eerste probleem was infectiegevaar. Wanneer er een ziekte onder de kinderen heerste, bleven ze elkaar aansteken, waardoor de slaapzaal al snel meer weg had van een ziekenzaal. Een tweede probleem was van meer praktische aard. Er waren zoveel aanmeldingen voor de dagopvang dat de ruimte overdag dringend nodig was. Het internaat werd al snel opgeheven en de zaal werd ingericht voor zuigelingen.

Uit: Wacht Maar; Het veelbewogen leven van Henriëtte Pimentel

Door: Esther Shaya en Frank Hemminga

Uitgeverij Amphora Books, ISBN 9789064461224

Illustratie: Joanna Blaisse

Observaties uit de buurt

Buurtzwemmen Joke van der Wey

Soms ontdek je iets in je eigen buurt dat er al een hele tijd was maar steeds buiten beeld is gebleven. Voor mij was dat dit jaar het zwemwater bij het Marineterrein, aan de rand van de Plantage. Een buurtzwembad! De oude naam van dit stuk aan drie kanten omsloten water is binnenhaven. Die is er natuurlijk al eeuwen, maar zwemmen kun je pas sinds dat stuk van het Marineterrein ontsloten is.

Er liggen nu boardwalks met zwemtrapjes om het te water gaan te vergemakkelijken en daar wordt door heel diverse buurtbewoners gebruik van gemaakt.

Op hete dagen wordt de sfeer bepaald door hedonistische jeugd, maar in de ochtenduren fungeert deze geweldige plek als -bijna- privézwembad voor de oudere en sportieve mens. Zelfs in de winter plonzen diehards hier het Amsterdamse water in, dat trouwens sinds juni om de twee uur wordt gecheckt op ongewenste bacteriën. Officieel zwemwater is het nog niet, daarvoor zijn de eisen ook erg streng.

Sommigen trekken verwoed baantjes tussen de gele markeringsbollen, net als in een echt zwembad, anderen dartelen als zeehonden zonder enige prestatiedrang door het water. Zelf prefereer ik een kalme schoolslag waarbij ik zoveel mogelijk van de omgeving meekrijg. Het geruis van de bomen aan de binnenplaats. Het stadsverkeer langs de Prins Hendrikkade, Het verre ratelen van een trein. En altijd is daar het VOC schip met de fier wapperende vlaggen.

Langs het water wandelen honden langs met hun mens, Pension Homeland maakt zich op voor nieuwe gasten en de vegers van de Stadsreiniging ruimen de zoi op van de vorige dag. En boven je zijn altijd weer nieuwe wolken. Het is als zwemmen in een schilderij.

Maar echt warm is het water niet, eens kijken hoe lang ik het volhou.

Plantagegedicht

quarantaine

drie hoog eenzaam op een zolderkamer
bevreesd voor te veel eisende ontmoetingen
angst door alarmerend oorlogsleed

de jaargetijden schuifelen voorbij het venster
iemand doet milieubewuste boodschappen
maakt uitgebalanceerd voedsel
brengt natuurzuivere dranken
onbespoten vruchten
en geeft wat schone boekjes

niet roken: pas op kanker
bang voor verkeersongelukken
voor virussen en ongeneselijke ziekten
trimmend in de kamer voor hart, lijn en longen
doch vaal bleek door gebrek aan zon

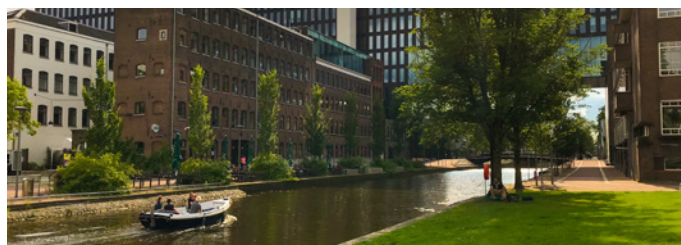
opgesloten in verstand
en binnenstebuiten gekeerd op linnen en papier
bezonnen op bezinning

nooit meer iemand tegenkomen

1973

Uit: Nog altijd afwezig
gedichten van vroeger

Ko van Gemert

COLOFON

Dit bulletin verschijnt 3x per jaar.

Redactie Willem Campschreur,
Erik Hardeman en Joke van der Wey

Vormgeving Jeroen Robbertsen. Zin-in-vorm.nl

Uitgave Vereniging Vrienden van de Plantage,
Nieuwe Prinsengracht 18-H,
1018 XJ Amsterdam

Bestuur René Mentink (voorzitter),
Tom Schulp (secretaris),
Joop Hox (penningmeester),
Liesbeth de Ruijter (sociale media/
website). Jeroen Robbertsen (Bulletin). Kathleen Warners

WORD VRIEND VAN DE PLANTAGE

Nieuwe leden aanmelden via www.vriendenvandeplantage.nl. Contributie particulieren €20, huisgenoten €8, instellingen/be-drijven vanaf €50 p.j. Betalingen NL04 INGB 0004 4314 90 t.n.v. Vereniging Vrienden van de Plantage, Amsterdam.

HIER DE
ADRESSTICKER